

лодая. – 2000. – 30 мая)); культурный отдых – 10 % («*Автівки і рок-н-рол*» (Экспресс. – 2007. – 20–27 сентября), «*Самотня жінка бажася познаёміцца*» (Экспресс. – 2005. – 18-20 февраля)); презентации книг, фильмов – 6 % («*Немає часу на поразку...*» (Украинская неделя. – 2010. – 2–8 апреля); «*“Оскар” родом із Чикаго*» (Экспресс. – 2007. – 3–4 февраля)); посещение музеев, галерей – 5 % («*Секрети “Шоколадного будинку”*» (День. – 2010. – 16–17 апреля), «*Галерея фантазій*» (Экспресс. – 2007. – 22 февраля – 1 марта)); ярмарки, базары – 4 % («*Світло і тіні Великих Сорочинців*» (Украина молодая. – 2010. – 21 августа), «*Свято українського менталітету в Сорочинцях*» (День. – 2000. – 19 августа)).

Итак, репортажи на культурную тематику позволяют ознакомить общественность с важными событиями культурной жизни страны, а также объединяют читателей независимо от их мировоззренческой и идеологической ориентации, национальной принадлежности.

Літэратура

1. Іванов, В. Шляхи підвищення популярності періодичних видань / В. Іванов. – К.: Центр Вільної Преси, 1998. – 40 с.
2. Нерух, О. Першооснови журналістської творчості: навчальний посібник / О. Нерух. – Х.: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2002. – 110 с.
3. Різун, В. Аспекти теорії тексту // Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. Різун, А. Мамалига, М. Феллер. – К.: РВЦ «Київський університет», 1998. – С. 5–59.
4. Эгли В. Печать в сердце Европы: особенности и актуальные тенденции корпоративных изданий в Швейцарии / В. Эгли. // Советник. – 2006. – № 4 (124). – С. 124–128.

Аксана Бязлепкіна

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

АЦЭНАЧНАЯ ФУНКЦЫЯ ЛІТАРАТУРНАЙ КРЫТЫКІ: ВЯРТАННЕ ЎПЛЫВУ ЦІ ЯГО ІЛЮЗІЯ?

Аналіз беларускай крытыкі за апошнія дзесяцігоддзі даў падставы сцвярджаць, што ўплыў крытыкі на стварэнне іерархіі пісьменнікаў, на чытачоў, на фінансавы поспех аўтара значна зменшыўся ў параўнанні з савецкімі гадамі [3], калі крытыка выкарыстоўвалася і ў пазалітаратурных мэтах. Магутнасць уплыву крытыкі карэлявала са значэннем літаратуры ў жыцці грамадства. Пісьменнікі ў савецкі час мелі і сімвалічны капітал,

і фінансавы поспех. Сітуацыя значна змянілася з пачатку 1990-х гг. Як бы цынічна гэта ні гучала, але вяртанне ў літаратуру фінансавага складніка змяніла і сітуацыю з крытыкай, у якой з'явілася магчымасць (ці ілюзія гэтай магчымасці – неістотна) уплываць на размеркаванне і сімвалічнага капіталу, і фінансавага. Маецца на ўвазе адзіночная з'ява – прэмія імя Е. Гедройца. Якім чынам крытыкі спрабуюць уплываць на членаў журы, нават калі гэты ўплыў ілюзорны?

Для ўздзеяння на чытача рэцэнзій (пачынаючы ад членаў журы) выкарыстоўваліся розныя прыёмы:

1) прамая маніпуляцыя. У рэцэнзій М. Мартысевич на кнігу В. Казько: *«Так ці іначай, узважаючы кнігу “Час збіраць косці”, журы прэміі Гедройца мусіць пераканацца, што ацэньваецца дакладна кніга, выдадзеная Віктарам Казько ў 2014 годзе, а не на другім коле – аповесць “Суд у слабадзе”»* [4];

2) выбар некарэктнага кантэксту для аналізу кнігі (па пазалітаратурных прычынах). М. Мартысевич свядома супрацьпаставіла адчуванне ад адраджэння 1990-х гг. свайго пакалення і разгубленасць пакалення В. Казько ад распаду Савецкага Саюза і разбурэння літаратурнай (культурнай) інфраструктуры: *«Прадставіць дзевяностыя ў Беларусі як новы дэкаданс праз страшную ў сваёй прыгажосці метафару памірання – ідэя, як мне здаецца, плённая і асабіста для мяне прывабная. Бо маё ўласнае адчуванне гэтага часу – супрацьлегла іншае, і ў маім выпадку аповесць Казько – гэта сутыкненне чалавека, для якога ў дзевяностыя жыццё толькі пачыналася, з унутраным светам чалавека, для якога яно тады скончылася»* [4]. П. Абрамовіч пры аналізе кнігі А. Бахарэвіча, праводзіў паралелі з творчасцю і Ф. Багушэвіча, і У. Караткевіча, хоць пафас твора не меў на ўвазе такое літаральнае параўнанне [1];

3) апора на тэорыю для ўзбуйнення значэння кнігі; упісванне кнігі ў беларускую літаратурную традыцыю, не заўсёды адэкватную твору і аўтару. Гэтыя прыёмы выкарыстоўваюцца яшчэ і для дэманстрацыі дасведчанасці крытыка. Напрыклад, І. Шаўлякова, аналізуючы кнігу А.Ф. Брыля, упісвае тэкст у сусветную (М. Павіч, Г. Петравіч) і нацыянальную (Я. Баршчэўскі, У. Караткевіч, беларускі фальклор) літаратуры [6];

4) экзальтаваны і часам прамы разлік на тое, што гэтаму пісьменніку абавязкова дадуць / не дадуць прэмію. П. Абрамовіч, пішучы рэцэнзію на кнігу А. Бахарэвіча [1], відаць, на яго думку, перманентна недаацэненага журы прэміі імя Е. Гедройца, магчыма, спадзяваўся на тое, што гэтым разам аўтару пашанцуе;

5) спроба апеляваць да аўтарытэта крытыка. Вядомы крытык і літаратуразнаўца І. Шаўлякова з вышыні сваёй дасведчанасці падкрэслівала выбітнасці кнігі А.Ф. Брыля;

6) спроба схавання за «меркаванне аўтара». Па-першае, гэты прыём можа выкарыстоўвацца, калі аўтарытэт пісьменніка ў пэўных колах больш важкі за аўтарытэт крытыка, найчасцей з прычыны іх узросту, а не прафесіяналізму. Так, М. Аляшкевіч у рэцэнзіі на кнігу С. Дубаўца спачатку настроіла чытача пытаннем *«Ці магчыма напісаць кнігу ні пра што?»* і скончыла цытатай: *якую «можна ўспрымаць як ацэначны фотанегатыў – той негатыў, з якім можна працаваць у фотанавелічальніку сціпласці і самаіроніі аўтара <...> “Ты кажаш, што твор пасрэдны. Я і сам здагадваюся”»* [2]. Па-другое, «меркаванне аўтара» крытык фармулюе сам на падставе прааналізаваных твораў. Так, крытык Д. Марціновіч у рэцэнзіі на кнігу Т. Барысік запэўніў: *«Па сутнасці, гаворка ідзе пра дэградацыю нацыі як працэс, які ўжо прайшоў кропку невяртання. Атрымліваецца, што выйсця няма <...> На думку пісьменніцы, вёску можа выратаваць зварот да ўласных каранёў і традыцый (хоць у перадачы гэтых думак публіцыстычныя інтанацыі пераважаюць над уласна мастацкімі)»* [5].

Напісанне на адну і тую ж кнігу дзвюх рэцэнзій розных аўтараў – вельмі правільная стратэгія на той выпадак, калі адзін з крытыкаў захопіцца самавыяўленнем. Такім чынам, у сітуацыі, калі ёсць магчымасць рэальнага ўплыву (ці ілюзія рэальнага ўплыву) крытычнага тэксту на набыццё пісьменнікам сімвалічнага капіталу ці фінансаванага поспеху, спосабы ўздзеяння змяняюцца па шкале аб’ектыўнасць/суб’ектыўнасць ад гаварэння цытатамі ці абагульненнямі з аўтарскага тэксту (імітацыя аб’ектыўнасці) да наўпростай маніпуляцыі ці адсылкі да аўтарытэта або самога крытыка, або літаратурнага кантэксту, рэальнага ці надуманага.

Літаратура

1. Абрамовіч, П. «У ціба ташніт»? Нататкі на палях аднаго рамана / П. Абрамовіч // Прэмія імя Е. Гедройца. – [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <http://gedroyc.by/2015/05/20/pavel-abramovch.html>. – Дата доступу: 01.09.2015.
2. Аляшкевіч, М. Люзіён і вечнасць / М. Аляшкевіч // Прэмія імя Е. Гедройца. – [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <http://gedroyc.by/2015/04/21/margaryta-alyashkevch.html>. – Дата доступу: 01.09.2015.
3. Бязлепкіна, А. Парадоксы беларускага літаратурнага працэсу: літаратурная крытыка ва ўмовах незапатрабаванасці / А. Бязлепкіна // СМІ

и современная культура: у 90-летию заслуж. деятеля науки Респ. Беларусь, д-ра филол. наук, проф. Ефросиньи Леонидовны Бондаревой: сб. науч. тр. / под общ. ред. Л.П. Саенковой. – Минск : Изд. Центр БГУ, 2012. – С. 57–66.

4. Мартысевіч, М. Вінегрэт / М. Мартысевіч // Прэмія імя Е. Гедройца. – [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <http://gedroyc.by/2015/05/27/maryya-martysevch.html>. – Дата доступу: 01.09.2015.
5. Марціновіч, Д. Месца дзеяння – Вялікія Пацукі / Д. Марціновіч // Прэмія імя Е. Гедройца. – [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <http://gedroyc.by/2015/04/27/dzyans-marcnovch.html>. – Дата доступу: 01.09.2015.
6. Шаўлякова, І. Як атрымаць найлепшую працу ў свеце / І. Шаўлякова // Прэмія імя Е. Гедройца. – [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <http://gedroyc.by/2015/05/05/ryna-shalyakova.html>. – Дата доступу: 01.09.2015.

Дарья Гиргель

Белорусский государственный университет

КРИТИКА МОНОЛОГИЗМА В СТАТЬЕ К.С. СТАНИСЛАВСКОГО «О РАЗЛИЧНЫХ НАПРАВЛЕНИЯХ В ТЕАТРАЛЬНОМ ИСКУССТВЕ»

Конец XIX века обнажил кризис индивидуализма, который лежал в основании европейской культуры. Поиск путей выхода из кризиса привел к интенсивному развитию идеи диалога. Философское понимание диалога было блестяще представлено в работах М. Бубера и М. Бахтина. Идея диалога повлияла на культуру в целом, особенно ярко она проявилась в искусстве.

Рубеж XIX–XX веков отмечен возросшим интересом к театру. Театр стал одним из «культурных мест», в котором проект диалогических отношений был актуализирован и реализован в различных театральных экспериментах (литературных и режиссерских). Театр все более становился интимным пространством и воспринимался как отдушина, где преодолевалась замкнутость на мире собственной души. К. Станиславский говорил актерам: «Будьте на сцене еще больше дома, чем в собственной квартире» [4, с. 339]. В рамках монолизма классический европейский театр не знал Другого и характеризовался пассивностью зрителя. Но уже в конце XIX века театр все меньше воспринимался как развлечение и более как модель события, главным участником которого был Другой – зритель, актер, режиссер.

В 1909–1922 гг. К. Станиславский особенно интенсивно разрабатывал теорию театрального искусства, что позднее нашло свое отражение